

УДК 681.32

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ІНТЕРАКТИВНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМ

І.Р. Пітух, О. О. Гоменюк

Тернопільський національний економічний університет, 46000 Україна,, м. Тернопіль, вул. Львівська 11 e-mail: pirom75@ukr.net

Розробка програмно-апаратних засобів контролю, моніторингу та управління складними розподіленими промисловими об'єктами демонструє високий рівень реалізації, як технічних засобів так і програмних продуктів. Важливими функціями вказаних систем є організація інтерактивної взаємодії «оператор-інформаційна система» (ОІС), яка реалізується на рівні абонентських станцій операторів.

Актуальною проблемою вдосконалення теорії та методів інтерактивної взаємодії між компонентами інформаційної системи є розвиток теоретичних засад формалізації критеріїв інтерактивності на рівнях: - оператор-інформаційна система; контролер-об'єкт управління; сервер-моніторингова система; інформаційна система-база даних [1].

Критерій емерджентності інтерактивних систем визначає ступінь складності, архітектурної досконалості та її інтелекту. Оцінка емерджентності визначається за формулою

$$K_e = \frac{N_z}{N_e}, \quad (1)$$

де N_z - число інформаційних зв'язків, N_e - число компонентів системи.

Критерій інтерактивності у вигляді відношення числа зчитуваних даних до числа записуваних:

$$K_M = \frac{N_R}{N_W}, \quad (2)$$

де N_R - число зчитувань, N_W - число записів.

На основі коефіцієнта руху даних (2) можна визначити коефіцієнт ефективності руху даних, який враховує ресурси руху даних в конкретному вузлі матричної моделі [2].

$$K_M = \frac{R_i \cdot W_0}{R_0 \cdot W_i}, \quad (3)$$

де R_i, R_0, W_i, W_0 – відповідно фактичне число запитів, максимально можливе число запитів, фактичне число записів або оновлень, максимально можливе число записів або оновлень у вузлі матричної моделі.

Модифікацією критерію руху даних є використання БД та БЗ у складі інтерактивних систем. Розрахунок коефіцієнта руху даних для БД виконується згідно виразу:

$$K_M [БД] = \frac{N_R}{\sum_i N_W}. \quad (4)$$

Коефіцієнт $K_M [БД] > 1$, тобто число зчитувань може на кілька порядків перевищувати число записів.

Виходячи з вищенаведеної оцінки та систематизації нештатних ситуацій доцільно визначити коефіцієнт рівня небезпечності:

$$K_n = \frac{\sum_{i=1}^5 \nu_i \cdot L_i}{X_{oy} [X(t), M_x, D_x, \sigma_x, R_{xx}, R_{xy}, M_{ij}, S(w), K_{ij}, ЛСІМ, I]}, \quad (5)$$

де ν_i - коефіцієнт небезпеки відхилення i -ї ЛСІМ, L_i - i -та ЛСІМ.

З оцінкою K_n активно взаємодіє оператор інтерактивної системи на основі чого приймає рішення.

В інтерактивній комп'ютерній системі процес гармонії досягається за умови коли система працює в нормі, комп'ютерна система та оператор в нормі.

В загальному випадку інтерактивна система (IS) має три системних компоненти (рис.1).

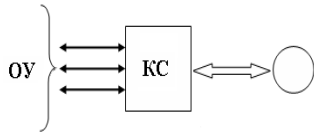

Рисунок 1 - Інтерактивна комп'ютерна система

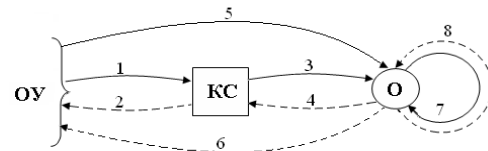

Рисунок 2 - Граф інтерактивних взаємодій інтерактивної системи

ОУ-об'єкт управління, КС- комп'ютерна система, О- оператор

Умови та атрибути інтерактивності будуть відповідати графу (рис. 2).

В класичному випадку нумерація на рисунку визначає характер інформаційних потоків, 1,3,5,7 - це інформаційні потоки моніторингових даних, 2,4,6,8 це інформаційні потоки керування.

Висновок. Відображені теоретичні засади визначення критеріїв інтерактивності комп'ютеризованих систем. Систематизовані архітектури інтерактивних систем. Формалізовані критерії емерджентності руху даних та комунікаційної взаємодії «оператор-інформаційна система» при виникненні нештатних та аварійних ситуацій на об'єкті управління.

Література

1 Танненбаум Э. Современные компьютерные сети.–СПб.: Питер, 2003.– 992с.

2 Николайчук Я.М. Проекування спеціалізованих комп'ютерних систем / Я.М. Николайчук, І.Р. Пітух, Н.Я. Возна / Проекування спеціалізованих комп'ютерних систем/Навчальний посібник/–Тернопіль:ТЗОВ „Тернограф”,2010.-392 с.,іл.

3 Пітух І. Проекування характеристик системних об'єктів комп'ютерних мереж з глибоким розпаралеленням інформаційних потоків // Вісник Технологічного університету Поділля. Технічні науки. – Хмельницький. – 2005. – Т.2, Ч.1, №4. – С.133-136.